

6. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. Редакція від 12.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення: 06.12.2025)
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. Редакція від 27.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 06.12.2025)
8. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI. Редакція від 30.05.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 06.12.2025)
9. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Редакція від 31.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 06.12.2025)

Суковач Алла Леонідівна,

здобувач ступеня вищої освіти
магістра за спеціальністю
«Правоохоронна діяльність»
Інституту заочного та
дистанційного навчання

Науковий керівник:

Берестовський Ігор Володимирович,
старший викладач кафедри
конституційного права Навчально-
наукового інституту права та
психології Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР ЯК ОСНОВА РІВНОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

У сучасному світі концепція безбар'єрного простору набуває особливої актуальності, адже вона безпосередньо пов'язана з утвердженням прав людини, соціальної справедливості та рівних можливостей. Безбар'єрність передбачає створення такого середовища, у якому кожна людина – незалежно від віку, фізичних можливостей або соціального статусу – може вільно пересуватися, навчатися, працювати та брати активну участь у громадському житті.

Безбар'єрний простір не обмежується виключно архітектурною доступністю. Це комплексне явище, яке охоплює фізичну, соціальну, освітню та цифрову складові. Реалізація цієї концепції сприяє інтеграції осіб з інвалідністю у суспільство, а також підвищує загальний рівень комфорту, безпеки та якості життя для всіх громадян.

Першим і найбільш очевидним компонентом безбар'єрного середовища є фізична доступність. Вона включає адаптацію громадського транспорту – автобусів, трамваїв, метрополітену – шляхом оснащення їх пандусами, підйомниками та спеціально відведеними місцями для людей з інвалідністю.

Не менш важливою є архітектурна адаптація будівель: широкі дверні прорізи, ліфти, тактильні плитки для орієнтації осіб із порушеннями зору, а також облаштовані санітарні приміщення. Міська інфраструктура має передбачати рівні тротуари, пішохідні переходи зі звуковими сигналами, доступні громадські простори та парки. Такі заходи забезпечують комфорт і безпеку не лише для маломобільних груп населення, а й для людей похилого віку та батьків із дитячими візочками.

Безбар'єрність виходить далеко за межі фізичного простору. Важливою складовою є соціальна та освітня доступність, яка передбачає впровадження інклюзивної освіти. Школи та заклади вищої освіти мають забезпечувати навчання осіб з особливими освітніми потребами шляхом використання адаптованих навчальних матеріалів – аудіоформатів, шрифту Брайля, електронних платформ і дистанційних технологій.

Окрему увагу слід приділяти створенню доступних робочих місць, зокрема шляхом адаптації робочого простору, запровадження гнучкого графіка роботи та використання спеціальних технічних засобів. Важливою є і можливість безперешкодної участі людей з інвалідністю у культурних, спортивних та громадських заходах, що сприяє їх повноцінній соціальній інтеграції.

В умовах цифровізації безбар'єрність охоплює й інформаційний простір. Цифрова доступність передбачає адаптацію вебсайтів і мобільних застосунків для осіб із порушеннями зору чи слуху, використання субтитрів і перекладу жестовою мовою під час онлайн-трансляцій та освітніх курсів.

Інноваційні технології – голосові помічники, системи управління жестами, спеціалізовані навчальні платформи – значно розширюють можливості самореалізації людей з обмеженими можливостями та забезпечують рівний доступ до інформації.

В Україні забезпечення рівних прав і можливостей для всіх громадян, зокрема осіб з інвалідністю, регулюється низкою законодавчих актів і міжнародних документів. Конституція України (статті 24, 34, 53, 55) гарантує рівність перед законом, свободу пересування, право на освіту та безпечні умови життя.

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» покладає на державу обов'язок створювати умови для доступу до об'єктів інфраструктури, транспорту, медичних і освітніх закладів. Закон «Про житлово-комунальні послуги» передбачає адаптацію житлових будинків і прибудинкових територій з урахуванням потреб осіб з інвалідністю. Важливу роль відіграють також Державні будівельні норми, які визначають вимоги до облаштування пандусів, ліфтів, тактильних елементів та освітлення.

На міжнародному рівні ключовим документом є Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, а також європейські стандарти й Хартія прав людини, що утверджують принципи гідності, рівності та інклюзивності.

Попри наявність законодавчої бази, створення безбар'єрного простору в Україні стикається з низкою проблем. Однією з основних є недотримання стандартів доступності: багато будівель і транспортних засобів не відповідають вимогам ДБН, а пандуси та ліфти часто встановлюються з порушеннями або відсутні.

Суттєвою перешкодою залишаються фінансові обмеження, адже реконструкція старих об'єктів і впровадження сучасних рішень потребують значних ресурсів. Не менш важливою є соціальна проблема – наявність стереотипів та низький рівень обізнаності щодо потреб людей з інвалідністю, що формує психологічні бар'єри.

Крім того, недостатній контроль за дотриманням законодавства та обмежена цифрова доступність багатьох онлайн-сервісів знижують ефективність реалізації державної політики у цій сфері.

Безбар'єрний простір є необхідною умовою побудови сучасного, демократичного та інклюзивного суспільства. Хоча в Україні сформовано відповідну нормативно-правову базу, практична реалізація безбар'єрності потребує комплексного підходу: модернізації інфраструктури, розвитку цифрових технологій, підвищення рівня суспільної свідомості та ефективного контролю за виконанням законів. Лише за таких умов можна забезпечити реальну рівність, доступність і безпеку для кожного громадянина.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 07.10.2025)
2. ЗУ «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» : від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ : станом на 01.01.2025 р. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення 07.10.2025)
3. ЗУ «Про житлово-комунальні послуги» : від 09.11.2017 р. № 2189-VIII : від 09.07.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (дата звернення 07.10.2025)
4. Портал Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва: станом на 06.05.2025 р. URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3626580502787392825?doc_type=2 (дата звернення 07.10.2025)
5. Конвенція про права осіб з інвалідністю: від 13.12.2006 р. : станом на 19.06.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення 08.10.2025)
6. Ініціатива «Безбар'єрність» : станом на 08.10.2025 р. URL: <https://bf.in.ua/> (дата звернення: 08.10.2025).